

No 203
2 december 1961

M via S

Ministeriële conferentie
10 december over ontwerp-
politiëk statuut voor Europa
(voorbereiding met of zonder
Britten).

cc: T
DGES
FOAD
DIE
DSU

1) Nederlands uitgangspunt.

Van Nederlandse zijde zijn in de laatste jaren steeds bedenkingen geuit tegen plannen om te komen tot een engere politieke binding in het kader van het Europa van de Zes.

Deze bedenkingen waren in het algemeen de volgende:

a. Een politieke samenwerking in het kader van de Zes brengt een ernstig risico met zich mee voor Nederland. Gevreesd moet worden dat Frankrijk en Duitsland - gebruik makend van de mogelijkheden die voor hen als grote mogendheden open staan - elkaar door over en weer concessies te doen zullen vinden en er toe zullen komen gezamenlijk een overwegende rol te spelen in de Zes. Er zal een "coalition des intérêts" ontstaan dat ten detrimente van een Nederlandse zelfstandige politiek zal werken. Luxemburg is geheel op Frankrijk/Duitsland aangewezen. Italië is nimmer een tegenwicht gebleken en de houding van België is twijfelachtig.

De praktijk sedert de Oaulle in de zomer van 1960 zijn plannen lanceerde - en met name de praktijk die werd ingeluid met de zg. topconferentie van 10 februari 1961 - heeft uitgewezen dat de bedoelde vrees niet ongegrond is.

Deze situatie is des te gevaarlijker wanneer men bedenkt dat aan een beoogde politieke samenwerking en met name aan een samenwerking op gebied van defensie geen gemeenschappelijke doctrine ten grondslag ligt (t.a.v. NAVO politiek zijn er fundamentele verschillen van opvatting tussen Frankrijk en Nederland; zo ook met betrekking tot de rol die aan de V.S. wordt toegedacht, het al-of-niet invoeren van een werkelijk directorium à trois etc.).

b. Een politieke samenwerking à Six kan er toe leiden, dat er een politieke scheiding in Europa ontstaat. Nederland heeft mede daarom steeds gesteld dat de samenwerking in Europa een ruimer veld diende te bestrijken dan van de Zes.

c. Nederland vreest dat een politieke samenwerking à Six - onder Frans/Duitse - Duits/Franse hegemonie een ondergraving zal inleiden van de zo noodzakelijke cohesie in de NAVO.

2) Nederlands beleid in het laatste jaar a.b.t. de politieke samenwerking.

Op grond van de hierboven genoemde overwegingen is van Nederlandse zijde - toen men zich eenmaal geconfronteerd zag met de realiteit van een meerderheid in de Zes die streefde naar politieke samenwerking - een dilatorische politiek gevoerd. Deze streefde in de eerste plaats naar het betrekken van de Britten in een Europese politieke cooperatie. Voor zover dit niet mogelijk was, naar een veilig stellen van de cohesie in de NAVO en tenslotte in het algemeen naar tijdwinst.

De conferentie van Bonn vorade ten deze een etape. De op 18 juli vastgestelde "Déclaration" hield weliswaar niet voldoende rekening met de Nederlandse wensen, maar het was toch gelukt daarin een verwijzing opgenomen te krijgen van de wenselijkheid van de toetreding van andere staten tot de Gemeenschappen (implicite werd deze gedachte als prealabel voor verdergaande samenwerking). In de préambule stond immers "souhaitant l'adhésion aux Communautés Européennes d'autres États Européens prêts à assumer dans tous les domaines les mêmes responsabilités et les mêmes obligations".

Tevens was in punt 2 van de Déclaration een passage opgenomen waarin als doelstelling werd vermeld "...favoriser l'union politique de l'Europe, renforçant ainsi l'Alliance Atlantique". Dit was althans een vage verwijzing naar de NAVO.

In de Déclaration van 18 juli 1961 was een bepaling opgenomen die als uitgangspunt was bedoeld voor een voortgaan op de weg naar politieke samenwerking. Aan de reeds bestaande zg. studiecommissie van de Zes werd opgedragen om concrete voorstellen te doen strekkende tot "donner aussitôt que possible un caractère statutaire à l'union de leurs peuples".

Aanvankelijk leek deze toen voldoende vaag om enerzijds het verder winnen van tijd mogelijk te maken en anderzijds te streven naar een losse vorm van samenwerking (meer consultatie dan gemeenschappelijk beleid).

Toen de studiecommissie zich er toe zette in september haar taak uit te voeren tekende zich aanvankelijk de mogelijkheid af om op tweeërlei wijze een politiek statuut te benaderen.

Allereerst zou men hetgeen in feite reeds plaats vond codificeren (frequentie van top- en ministeriële conferenties, roulering samenkomsten, voorzitterschap, voorbereiding agenda etc.). Dit statuut à court-termes zou praktisch onmiddellijk kunnen gaan werken.

longue Vervolgens zou men dan in alle rust een "statuut à ~~court-termes~~" bestuderen dat veel verder zou gaan, maar voor welks uitwerking men 6 à 12 maanden meende te moeten uittrekken.

Deze gang van zaken is inmiddels vastgelopen daar de Fransen op 19 oktober een ontwerp statuut indienden, dat veel verder ging: dat in feite onontbindbaar zou zijn en dat uitging van gemeenschappelijke buitenlandse en defensie politiek.

3) Politieke evolutie in Europa na 18 juli 1961.

Gelijk bekend heeft het V.K. in augustus formeel verzocht om onderhandelingen te openen voor toetreding tot de E.E.G. Deze onderhandelingen zijn 10 oktober jl. te Brussel begonnen.

Het Nederlandse beleid is er sedertdien van uitgegaan dat de hierbedoelde feiten een grondige wijziging hadden gebracht in de politieke evolutie in Europa. Met deze wijziging had de verklaring van Bonn uiteraard geen rekening kunnen houden. Dit diende dus thans te geschieden met name voor wat betreft de uitwerking van een politiek statuut.

Van Nederlandse zijde werd gesteld dat er thans ook formeel alle aanleiding was om de Britten in deze materie te betrekken: hun wans om toe te treden tot de Gemeenschappen gaf hun een moreel recht om mee te praten in overleg van de Zes om een nauwere binding op politiek gebied aan te gaan.

Daarnaast werd van Nederlandse zijde de stelling verdedigd: of de onderhandelingen met het V.K. slagen en dan is in wezen een geheel nieuw Europa ontstaan, nl. à sept, of zij slagen niet en dan dient de politieke evolutie in Europa aan een "révision déchirante" te worden onderworpen vanuit de gezichtshoek van de factoren die tot de mislukking hebben geleid. Tot zekerheid hierop is verkregen verkeert "Europa" in een overgangsstadium en in een zodanig stadium maakt men geen plannen van verstrekkende betekenis.

Een derde - een belangrijk argument - werd van Belgische zijde sterk naar voren gebracht en door Nederland overgenomen.

4) Nederlands-Belgische samenwerking in deze.

De gang van zaken in de studiecommissie van de Zee en de bezorgdheid t.a.v. de Franse plannen hebben geleid tot Nederlands-Belgisch overleg op 6/7 en 15 november.

Minister Spaak was het over het algemeen eens met de Nederlandse visie. Hij formuleerde zijn bezwaren aldus:

a. il n'est logique, ni correcte, ni sage de tenir les Anglais à l'écart;

b. samenwerking op economisch terrein in Europa betekent dat men ook de verplichting en mede te werken in het politieke vlak op zich neemt;

c. hij is ongerust over de ontwikkelingen in Frankrijk en Duitsland en wenst daarom "le contrepois de la Grande Bretagne" in Europa te laten meespreken.

Deze argumenten zijn van Nederlandse zijde onderschreven.

5) Laatste ontwikkelingen.

Op grond van het gepleegde Nederlands-Belgische overleg is in Parijs voorgesteld te komen tot een unanieme uitnodiging aan de Britten om mede te werken aan de opstelling van een Europees statuut.

Dit is mislukt: de Fransen waren hier tegen en de anderen steunden Frankrijk.

Dit heeft geleid tot het Nederlands-Belgische voorstel om te komen tot een ministersconferentie te Parijs.

Het is logisch dat deze zich vooral - zo niet uitsluitend - zal bezighouden met het probleem "hoe dient een politieke samenwerking in Europa gezien te worden nu het V.K. toetreding wenst tot de Gemeenschappen?"

6) Britse houding.

Deze heeft zich gekenmerkt door grote tact en behoedzaamheid.

De Britten verrijden alles wat binnenlands, in de Gemeenbestanden aanstoot kan geven. Zij wensen ook met name Frankrijk niet voor het hoofd te stoten. Zij beschouwen het als een zaak van de Zee te beslissen wie zij willen uitnodigen tot participatie aan voorbereidingswerk te Parijs.

Heath heeft in dit verband gesproken van "the appropriate time" zonder verdere precisering. Uit diverse berichten kan echter geconcludeerd worden dat,

terwijl de Britten enerzijds in deze geen enkel initiatief nemen zij anderzijds - met min of meer opgewektheid - elke invitatie die ~~unaniem~~ wordt gedaan zullen aannemen.

7) Drogradenen.

In deze aangelegenheid worden een aantal drogradenen van Frans/Duits/Italiaanse zijde opgeworpen.

a. Het is thans het moment bij uitstek "de faire l'Europe". Men moet het ijzer smeden terwijl het heet is.

Antwoord: Het is inderdaad thans het moment "de faire l'Europe à sept". Er is nu voor Nederland evenmin als op andere tijdstippen reden om à Six iets te doen dat tegen onze vitale interessen is.

*Antw
alleen
en Kees*

b. De Britten willen straks gaarne deze vorm van samenwerking. "Waar maakt Gij, Nederlanders, U dan druk om?"

Antwoord: Als de Britten hiervoor gevoelen is er des te meer reden hen bij de voorbereiding van de politieke samenwerking te betrekken.

c. De Britten willen liever niet nu aan deze besprekingen deelnemen.

Antwoord:

i. deelneming aan de besprekingen is niet een recht doch een verplichting nu de Britten tot de economische samenwerking willen toetreden (vooral thans Spaak).

ii. laat men de Britten uitnodigen: wij hebben voldoende redenen om aan te nemen dat zij niet zullen weigeren.

d. Men moet nu Duitsland (dat straks een zware rekening zal moeten betalen) vast aan Europa binden.

Antwoord: accoord, hoewel er reeds tal van banden zijn (NAVO, OESO, WEU). Maar men moet Duitsland een familie à sept aanbieden, dat is veel aantrekkelijker dan à six. Er is geen doorslaggevend argument waarom Duitsland uitsluitend via het kader van de Zes aan Europa kan worden gebonden.

e. Russische dreiging met betrekking tot Berlijn en desselfs toegangswegen maken het een gebiedende noodzaak thans tot politieke samenwerking te komen in het kader van de Zes.

Antwoord: Berlijn etc. is een Westelijke verantwoordelijkheid. De Amerikanen in de eerste plaats spelen hierbij een rol. Elke vorm van groepsvorming van een beperkt aantal landen is een bedreiging voeleer dan een versterking van het Westen en de NAVO.

*breuk
argument
niet juist nu
NAVO*

8) Algemene politieke motieven bij de anderen in de Zeg.

a) Frankrijk. Dit land is mede door de Algerijnse hypothek en de leiding van trots en chauvinistisch ingestelde personen een land dat momenteel in een stadium van intoxicatie verkeert. Zijn politieke reflexen zijn daarvoor van primitieve aard. In het Europese vlak streeft het naar hegeemonie. Een Engelse aanwezigheid in dit vlak ziet het ongaarne. Maar buiten is de Franse houding "Engeland is welkom", maar het is niet te zien hoe deszelfs toetreding mogelijk is zonder ernstige schade voor het Gemeenbest. Het Gemeenbest is een factor van stabiliteit in de wereld en dient zeker niet vernietigd te worden. Dit nadert de houding dat men Engeland tegen zichzelf moet beschermen.

b) Duitsland. Het Duitsland van Adenauer ziet de weg naar de respectabiliteit lopen over een snge binding aan Frankrijk maar zal dit land volgen met de gedachte in het achterhoofd "na de Gaulle zullen wij Duitsers de Europese politiek bepalen".

c) Italië. Binnenlandse politieke motieven maken het gewenst dat de huidige regering in het Europese vlak op resultaten kan wijzen. Het volgt de Franse lijn eveneens met de gedachte dat later - na de Gaulle - men de Fransen in andere richting zal kunnen meekrijgen. Zowel Duitsland als Italië nemen dus "l'Europe des Patries" slechts als tussenstadium naar een meer supranationale vorm van samenwerking.

d) Luxemburg. Volgt zonder vragen te stellen de Franse/Duitse lijn.

e) België. In dit land schijnt de politiek van Spaak te evolueren in een richting die de Nederlandse houding nabij komt. Preoccupaties over de politiek van Frankrijk en van Duitsland spelen een rol. Europese instelling een andere.

9) Nederlandse desiderata.

Van Nederlandse (en Belgische) zijde is, gelet op het vorenstaande, aangedrongen op participatie van de Britten aan de uitwerking van een Europees statuut.

De beste methode zou zijn: participatie in het kader van de Studiecommissie te Parijs.

Verwerpelijk schijnt een systeem krachtens hetwelk de Britten langs diplomatieke weg zouden worden ingelicht. Dit zou (zie Vredenburg 465) er toe leiden

dat zij uit de zes hoofdsteden afwijkende versies zouden krijgen. Bovendien zou dit het maken van Britse suggesties wel zeer moeilijk - zo niet onuitvoerbaar - maken; immers er zouden dan zes kanalen hiervoor openstaan.

Indien directe participatie niet haalbaar is zou wellicht aan een WEU-kader kunnen worden gedacht. In dit verband zij vermeld dat onlangs de Politieke Commissie van de WEU-Assemblee een resolutie aannam (welke dus in Assemblee zitting op 11 december a.s. te Parijs ter tafel zal komen), welke er toe strekt een commissie in WEU-kader in te stellen die hetzelfde karakter zou hebben als die van de commissie van de Zes te Parijs.

De WEU-commissie zou dan een forum kunnen zijn, waarin plannen van de Zes zouden kunnen worden besproken in aanwezigheid van de Britten. De procedure schijnt gecompliceerd maar dat kan wellicht geen kwaad indien men op tijdinstaat uit is.

In dit verband moge een enkel woord over de WEU worden gezegd. Deze heeft tot nu toe een bescheiden politieke rol gespeeld. Momenteel saboteren de Fransen elke poging van de WEU om zich weer te doen gelden. Het is bv. al zeer moeilijk om hen te krijgen tot het medewerken aan de vaststelling van een datum voor zittingen van de WEU-Raad.

Toch zou er - naar het voorkomt - veel voor te zeggen zijn om - uitgaande van de gedachte dat de Britten in de nabije toekomst deel zullen nemen aan politieke samenwerking in Europa - de WEU in gedachten te houden.

Uit het verdrag van Brussel zijn in het WEU-verdrag tal van bepalingen overgenomen die bij uitstek politieke betekenis hebben (clausule van bijstand, veiligheid in Europa, samenwerking in Europa). Enkele citaten uit het WEU-verdrag (preambule en artikelen 4, 5 en 8) zijn aan deze nota gehecht.

*Fort Velos
alle met
in de WEU
verdrag
te nemen is*

10) Nederlands beleid in de naaste toekomst.

Het vorenstaande schijnt tot de conclusie te voeren dat het Nederlandse beleid in het verleden juist is geweest en dat de lijn in de toekomst ware door te trekken.

D.W.Z.: primair ware aan te dringen op participatie van het V.K. in samenwerking op het politieke vlak in

Europa. Dus ook op participatie in de voorbereiding van die samenwerking. Zulks niet ten behoeve van de Britten maar zuiver en alleen omdat het Nederlandse belang zich verzet tegen een samenwerking die beperkt is tot het kader van de Zes. Deze zou een pseudo Europese samenwerking zijn en slechts een Europees etiket geven aan een in feite Franse politiek.

De Zes zonder de Britten zijn slechts het Europese reliëf van een Franse egocentrische politiek.

Aan de andere kant moet een afwegen van mogelijkheden tot de slotson voeren dat Nederland niet te lang alleen kan staan in dergelijke problemen.

In de laatste tijden - en dit schijnt mede, althans ten dele te danken aan het Nederlandse streven om tijd te winnen - tekent zich een Nederlands-Belgische samenwerking af. Met vasthoudendheid ware het behoud en de ontwikkeling hiervan na te streven - ook indien zich af en toe desillusies mochten voordoen. Spaak zeide op 15 november, na overleg te hebben gepleegd met T en Minister Schaus: "Le Bénélux est plus nécessaire que jamais.". Dit is juist.

Indien deze conclusie aanvaardbaar is zou dit er toe leiden dat wij in de problematiek van de samenwerking de toonaangevende rol aan de Belgen geven, tegelijk er naar strevend hen zoveel mogelijk te beïnvloeden.

Voor het geval het mocht komen - hetgeen verwachtbaar is - tot verdere behandeling van plannen voor Europese samenwerking op politiek gebied moge worden aangedrongen op voorafgaand Belgisch/Nederlands overleg telkensmalc vóór vergaderingen in groter verband (ook commissievergaderingen van de Zes). Het zou in deze optiek de moeite waard kunnen zijn te overwegen of niet aan Spaak gevraagd zou kunnen worden als een soort moderator op te treden t.a.v. Nederlands/Belgisch ambtelijk overleg op het stuk van politieke samenwerking in Europa.